

5. Карпенко З. С. Аксиологічна психологія особистості / З. С. Карпенко. – Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2009. – 512 с.
6. Колісник О.П. Мова в культурно-ментальному просторі суспільства / О. П. Колісник // Психологічні перспективи : зб. наук. пр. / Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2006. – Вип. 8. – С. 3–8.
7. Крылов А. А. Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии / А. А. Крылов, С. А. Маничев. – СПб. : Питер, 2000. – 560 с.
8. Лавриненко О. Л. Особливості сформованості мовної особистості студентів вищих навчальних закладів / О. Л. Лавриненко // Психологічні перспективи : зб. наук. пр. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2010. – Вип. 16. – С. 133–146.
9. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии / А. А. Леонтьев. – М. : Наука, 2001. – 461 с.
10. Лотман Ю. М. Семиосфера / Ю. М. Лотман. – М. : Просвещение, 1995. – 280 с.

УДК 811.161.2

Т. О. Лелека,

Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, м. Кіровоград

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕОЛОГІЗМУ ЛАЙК В УКРАЇНСЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті досліджуються особливості функціонування англоамериканізму лайк, що є неологізмом в українській та російській мовах початку ХХІ століття як результат мовних контактів. Охарактеризовано спільні та відмінні ознаки стосовно графічної адаптації та граматичної акомодатії, а також семантичної структури запозичень у двох мовах. Виявлено стилістичні функції неологізму. Визначено доцільність використання англоамериканізму та його статус у близькосторідних мовах-реципієнтах.

Ключові слова: англоамериканізм, неологізм, запозичення, мовні контакти, графічна адаптація, граматична акомодатія, семантична структура, мова-реципієнт.

В статье исследуются особенности функционирования англоамериканизма лайк, который является неологизмом в украинском и русском языках начала ХХІ столетия как результат языковых контактов. Охарактеризованы общие и отличительные черты относительно графической адаптации и грамматической аккомодации, а также семантической структуры заимствований в двух языках. Выявлены стилистические функции неологизма. Определена целесообразность использования англоамериканизма и его статус в близкородственных языках-реципиентах.

Ключевые слова: англоамериканизм, неологизм, заимствование, языковые контакты, графическая аккомодация, семантическая структура, язык-реципиент.

The process of neologisation of the Ukrainian and Russian languages is the most actual problem of up-to-date linguistics. The problem of the usage of the neologisms in two cognate languages is not researched enough. Most of the linguists are engaged in research on the new words in one language that caused the actuality of the paper. The modern Russian and Ukrainian languages are filled up with neologisms from the English language especially its American variant. The process of the neologisation in two cognate languages is connected with linguistic contacts. It represents the requirements of the modern society. The article deals with the peculiarities of the usage of angloamericanism like that is the neologism in the Ukrainian and Russian languages at the beginning of the 21st century as a result of linguistic contacts. The loan is researched according to its graphic adaptation, grammatical accommodation and semantic structure. The stylistic functions of the neologism are shown. Expediency of its usage and its status in the language-recipient is determined. The thesis analyses the peculiarities of the accommodation of the angloamericanisms in the languages mentioned above. The common and different peculiarities of the accommodation of the new word in the Ukrainian and Russian languages are shown. The peculiarities of the functioning of the neologism like in two cognate languages are different because of the different conditions of their development. The thesis suggests a new approach to the study of the features of the loans as language universals in the Ukrainian and Russian languages according to the process of language contacts at the beginning of the 21st century. The paper introduces the methodology for comparing the English and American loans in the Ukrainian and Russian languages.

Key words: angloamericanism, neologism, loan, linguistic contacts, graphic adaptation, grammatical accommodation, semantic structure, language-recipient.

Проблема неологізації української та російської мов є одним з найактуальніших питань сучасної лінгвістики. У дослідженнях останніх років, що характеризують сучасний стан розвитку мови, виявлено прискорений процес поповнення двох близькосторідних мов англоамериканськими запозиченнями, що спричинене зміною темпу життя, зростанням соціальної активності та глобалізацією суспільства.

Домінуючим способом утворення неологізмів в українській та російській мовах є запозичення з англійської.

Початок ХХІ ст. характеризується активізацією науково-технічного прогресу, перетвореннями в суспільно-політичному, економічному, культурному житті країни, що знаходить своє відображення в мові. Зміни в системах української та російської мов, зокрема в лексико-семантичній, є закономірним явищем їх розвитку й однією з проблем сучасних лінгвістичних досліджень [3, с. 56]. Зовнішні імпульси мовних змін, серед яких основне місце належить мовним контактам, комунікативні потреби зумовлюють інтенсивні модифікації української та російської лексики й появу значної кількості запозичень. Домінуючу позицію серед них займають англоамериканізми, що пов'язано з набуттям англійською мовою статусу глобальної. Швидке й не завжди виправдане надходження англоамериканських одиниць порушило проблему збереження національної самобутності української та російської мов і стало причиною двостороннього ставлення мовців до запозичень: з одного боку, розуміння необхідності заповнення термінологічних та понятійних лакун, з іншого, – протидія масової культурно-мовної свідомості потоку іншомовних елементів як тому, що порушує національні основи [5, с. 90].

Праці багатьох лінгвістів присвячені проблемам використання неологізмів, запозичених з різних мов в українській та російській. Так, Алаторцева С. розглядає проблеми взаємозв'язку неологізації та неографії. Дослідження Сенько О. присвячені вивченню не лише нових одиниць лексики, але й нових значень слів, розвитку слотвірного потенціалу мови, що виявляється в процесі лексичного оновлення. Зв'язок суспільного досвіду та лексичної фіксації представлено в працях Заботкіної В., Зеленина О., Каминіна І., Каранської М. та інших. Соціолінгвістичний аспект використання запозичень вивчали Бондарець О., Костомаров В., Крисін Л.; семантико-слотвірний потенціал – Ваганова Н., Кислюк Л., Козир С., Кулинич І., Попова Н.; функціональні та типологічні особливості запозичень – Сидоренко С.; використання неологізмів у

мові ЗМІ – Зогоруйко Т., Філенкова О. та інші. Питання щодо необхідності адаптації запозичень і наслідки зловживання неолоксемами в мові ЗМІ досліджувала Нешиченко Г. та інші.

Не дивлячись на різноплановість та масштабність праць з неології, питання поповнення української та російської мов шляхом запозичення залишаються недостатньо вивченими, особливо в порівняльному аспекті на прикладі двох близькоспоріднених мов, що визначило **актуальність дослідження**.

Об'єктом роботи стало англоамериканське запозичення *лайк*, що використовується в українській та російській мовах на початку XXI століття.

Предметом дослідження є визначення особливостей функціонування неологізму *лайк*, а саме його графічна, семантична, граматична та стилістична адаптація в українській та російській мовах.

Мета роботи – виявити особливості використання англоамериканізму *лайк* в українській та російській мовах початку XXI століття.

Поставлена мета включає вирішення наступних **завдань**:

- проаналізувати шляхи графічного оформлення інновацій;
- охарактеризувати англоамериканізм стосовно їх граматичної акомодатії та семантичної структури в мовах-реципієнтах;
- розглянути відношення інновацій до словотвірної системи мови;
- дослідити стилістичні особливості неологізму;
- визначити доцільність використання англоамериканізму в українській та російській мовах початку XXI століття.

Сучасний період розвитку української та російської мов характеризується лояльним відношенням до запозичення нових слів, зважаючи на політичні, економічні та культурні умови. Необхідність у номінації нових понять та явищ дійсності, відсутність у двох близькоспоріднених мовах адекватних найменувань призвели до розповсюдження в них запозичень з англійської мови та її американського варіанту. Цьому сприяє також і тенденція мовного розвитку до економії та експресивності, що зумовило заміну іншомовними словами питомих.

За Шанським М., ми розглядаємо неологізми як нові лексичні утворення, які виникають через суспільну необхідність для найменування нового предмета чи явища та зберігають свою новизну і не увійшли в загальне використання [4, с. 135].

Сучасні реалії склались так, що мова субкультури впливає на літературну, яка вже не може диктувати норми використання [14 с. 89].

Кожна епоха має свою тематичну специфіку неологізмів. На сучасному етапі розвитку української та російської мов більша частина запозичених неолоксем – це термінологія сфери інформації [5, с. 90].

Однією з проблем сучасної неології є питання лексикографічної фіксації неолоксем, що виникли шляхом запозичення.

Цікавим явищем є функціонування англоамериканізму *лайк* та його дериватів в українській та російській мовах. Потребує обговорення сучасне бачення таких понять як «мовна необхідність» та «суспільна необхідність».

Іншомовні неологізми, які часто зберігають написання мови-джерела, мають лексичні еквіваленти в складі української та російської мов, але стилістично від них відрізняються й закріплюються в тій або іншій сфері спілкування як спеціальні найменування або як виразний засіб, що надає мові особливої експресії. Їх характерною рисою є поширення не тільки в українській або російській, але й в інших європейських мовах.

Слово *лайк* в Інтернеті – це сленг, на якому відбувається спілкування, він створений для того, щоб оцінити інформацію. Повідомлення з *лайком* відображаються в новинах друзів у соціальних мережах. У деяких змаганнях голосування відбувається шляхом підрахунку кількості *лайків*.

Американський апеляційний суд визнав, що кнопка *лайк* є проявом свободи слова. *Лайк* – показник відношення користувачів до повідомлень у соціальних мережах, записів у блогах, коментарів та постів. Запозичення походить від англійського слова *like* (подобатися), що вперше з'явилося на Facebook, де можна відмітити, що вам сподобався запис або фото.

На деяких міжнародних сайтах англійське дієслово *like* було перекладене: укр. *подобається*, рос. *нравится*. У супереч цьому в українській та російській мовах закріпилось слово, запозичене з англійської: укр. *лайк*, *лайкати* – подобатись, хвалити; рос. *лайк*, *лайкать* – нравиться, одобрить, хвалить.

Як явище об'єктивне та історично зумовлене, інноваційний процес у мові потребує постійного аналізу та оцінки з погляду норми. Інтенсивне словотворення та зростання кількості лексичних запозичень призводить до зрушень у лексичній системі мови. Значна кількість нового лексичного матеріалу (незалежно від походження) може містити в собі загрозу порушення рівноваги в системі мови, коли вона [мова] втратить можливість бути універсальним засобом спілкування. На перший план виходить необхідність дотримуватися двох основних принципів в оцінюванні запозичень: принципу відповідності мовній системі та принципу доцільності [4, с. 68]. Принцип доцільності, що визначає ступінь потрібності нового утворення або нового запозичення, має бути вирішальним при кодифікації чужомовних слів. Основним при цьому є відповідь на запитання, чи не дублюють «новозапозичені» слова того, що вже усталене в мові, чи не є вони виявом надлишковості й чи не загрожують самотності мови [4, с. 20].

Слово *лайк* – це представник позитивних емоцій від почутого чи побаченого, що використовується у соціальних мережах. Більше *лайків* – більше рейтинг.

В українській та російській мовах неологізм укр. *лайк*, рос. *лайк* є графічно адаптованим та фонетично переданий шляхом транскрипції, хоча зустрічається графічний варіант мови-джерела *like*. Нові слова виокремлюємо в групу запозичених слів української та російської мов, для яких характерна амбівалентна морфологічна позиція, наприклад: укр.: *атракції*, *буккросинг*, *джексономанія*, *лайкати*, *ліфтарт*, *лук* (*вигляд*), *мотохелт*, *онлайн*, *поттероманія*, *шугаринг* тощо; рос.: *атракции*, *буккроссинг*, *джексономания*, *лайкать*, *лифтарт*, *лук* (*вид*), *мотохелт*, *онлайн*, *поттеромания*, *шугаринг* тощо.

Семантична асиміляція неологізму відбувається шляхом перенесення значення англійського дієслова *like* на іменник (укр. *лайк*, рос. *лайк*) в обох мовах-реципієнтах, що спричинено тенденцією до економії мовних засобів.

Англ. *like* – to show that you think something is good on a social networking website by clicking on a symbol or the word 'like' [12, с. 386]; укр. *лайк* – подобатися; рос. *лайк* – нравиться.

Значення неологізму-іменника тотожне лексико-семантичному варіанту англійського дієслова. Це дуже зручно, оскільки слово стало одиницею виміру успіху, популярності, актуальності, а одиниці має відповідати іменник.

У соціальних мережах англоамериканізм використовується регулярно. Він означає будь-яку кнопку на сайті, яка пов'язана з позитивним відгуком, якщо контент сподобався.

Іменник чоловічого роду однини укр. *лайк*, рос. *лайк* має вузьку сферу використання. Він функціонує усередині соціальної мережі для рекомендації конкретних текстів та фотографій, поза мережею – для рекомендації будь-якої інформації.

За дуже короткий проміжок часу неологізм укр. *лайк*, рос. *лайк* увірвався в українську та російську мови та закріпився всупереч стратегіям керівників різних соціальних мереж. Однак фіксація його в словниках літературної мови поки що неможлива. Запозичення сприймається як слово розмовної сфери і використовується вузьким колом людей, насамперед, це користувачі соціальних мереж.

Успіх англоамериканізму укр. *лайк*, рос. *лайк* у мовах-реципієнтах підтверджується тим, що від нього утворилось багато дієслів, наприклад: укр. *лайкати*, *лайкнути*, *лайканути*, *залайкати*; рос. *лайкать*, *лайкнуть*, *лайкануть*, *залайкать*, *облайкать*, *отлайкать*; а також стійких виразів: укр. *зловити лайк*, *поставити лайк*; рос. *словить лайк*, *поставить лайк*.

Слова укр. *лайкати*, рос. *лайкать* могли бути перекладені на українську *подобатись* або російську мову *нравиться*, але зберігається ідея іменника *лайк*, що навіть стало мірилом успіху і пояснює те, чому мови-реципієнти не мають питомого відповідника до англоамериканізму.

В українській та російській мовах зафіксовано прикметники укр. *лайковий*; рос. *лайковый* (той, що усім подобається), що є омонімами до слів укр. *лайка* (тварина) – *лайковий*, рос. *лайка* – *лайковый*.

Від англоамериканізму утворилось складне слово укр. *лайк-шок*, рос. *лайк-шок* (почуття, яке виникає у людини, чий пост у соцмережах зібрав більше *лайків*, ніж він очікував).

У російській мові зафіксовано ще один неологізм, слово *лайкбище* (фейсбук як вечное хранилище лайков) [13].

Функції слова укр. *лайк*, рос. *лайк* мають соціальний та комунікативний аспект. По-перше, це позитивна рекомендація. Існують інші кнопки в соціальних мережах, що мають подібні функції, наприклад, *share* (ділитися).

Комунікативна функція слова пов'язана з блогосферою, а саме з великою кількістю позитивних коментарів. На комунікативну необхідність оцінки інформації соціальні мережі відреагували так: вони зробили її механічною. У самих відомих соціальних мережах кнопки *dislike* (не подобатись) не існує.

Дієслова доконаного виду укр. *лайкнути*, рос. *лайкнуть* означають завершеність натискання кнопки *лайк*, механічної процедури. Якщо людина *лайкнула*, вона надала сигнал автору сторінки, а також майбутнім читачам, що інформація цікава. Соціальна функція *лайка* – привертати увагу.

Отже, відкриті горизонтальні структури (соціальні мережі), що використовують сучасні комунікативні технології, є новою складовою частиною засобів масової інформації, яких відрізняють специфічні якості Інтернету: гіпертекстуальність, мультимедійність, інтерактивність та багатоканальність. Ці процеси не просто відбуваються в сучасному інформаційно-комунікативному просторі, вони формують нову медіареальність. Вже сьогодні вони підлягають виміру, хоча загальна теорія комунікативної інфраструктури ще не повністю сформована.

Англоамериканізм *лайк* в українській та російській мовах є графічно адаптованим та фонетично переданий шляхом транскрипції. Лексичне значення іменника укр. *лайк*, рос. *лайк* у мовах-реципієнтах тотожне значенню дієслова англійської мови *like*.

Неологізм *лайк* в обох мовах має деривати. Від нього утворюються дієслова, прикметники, а також слова-композиції, але в російській мові виявлено багатший словотвірний потенціал англоамериканізму.

У мовах-реципієнтах утворюються сталі вирази зі словом *лайк* та його дериватами.

У двох близькосторідних мовах англоамериканізм *лайк* має статус неологізму, оскільки слово не фіксується засобами лексикографії та використовується вузьким колом носіїв мови, лише для спілкування в соціальних мережах.

Доцільність функціонування англоамериканізму в українській та російській мовах початку XXI століття зумовлена популярністю спілкування людей через соціальні мережі, а також психологічною потребою людини до оцінювання баченого та прочитаного. У мовах-реципієнтах не існує питомого відповідника неологізму, оскільки це має бути іменник від дієслів укр. *подобатись*, рос. *нравиться*.

Слово *лайк* є стилістично маркованим в українській та російській мовах, оскільки несе лише позитивні емоції та не має мовної одиниці з протилежним значенням.

Подальше дослідження неологізмів у споріднених мовах пов'язане з виявленням специфіки їх використання та можливими змінами у ставленні до них у різних мовних соціумах.

Література:

1. Володина М. Н. Национальное и интернациональное в процессе терминологической номинации / М. Н. Володина. – М : Изд-во МГУ, 1993. – 112 с.
2. Колесов В. В. Философия русского слова / В. В. Колесов. – СПб. : ЮНА, 2002. – 448 с.
3. Кронгауз М. А. Русский язык на грани нервного срыва / М. А. Кронгауз. – М. : Языки славянских культур, 2007. – 232 с.
4. Крысин Л. П. Проблемы представления новых иноязычных заимствований в нормативных словарях // Крысин Л. П. Слово в современных текстах и словарях: Очерки о русской лексике и лексикографии. – М. : Знак, 2008. – С. 83–97.
5. Левонтина И. Б. Русский со словарём / И. Б. Левонтина. – М. : Азбуковник, 2010. – 335 с.
6. Лукина М. М. СМИ в пространстве Интернета / М. М. Лукина, И. Д. Фомичева. – М. : Факультет журналистики МГУ им. М. В. Ломоносова, 2005. – 87 с.
7. Магомадова Х. К. Инновации в словарном составе современного русского языка (конец XIX – начало XX вв.) / Х. К. Магомадова. – Режим доступа : <http://cheloveknauka.com/innovatsii-v-slovarnom-sostave-sovremennogo-russkogo-yazyka>
8. Майструк Т. Номінативна функція англіцизмів різних семантичних груп у текстах публіцистичного стилю / Т. Майструк // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету : зб. наук. праць. – Вип. 2 / [редкол.: Ж. В. Колоїз (відп. ред.), Д. Х. Баранник, П. І. Білоусенко та ін.]. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. – С. 37–44.
9. Маринова Е. В. Семантическая деривация в сфере иноязычной неологизмы / Е. В. Маринова // Проблемы языковой картины мира на современном этапе. Сб. статей. Вып. 2. – Н. Новгород : Изд-во НГПУ, 2003. С. 61–63.
10. Федорова О. Л. До питання про можливість застосування соціальних мереж у якості медіа / О. Л. Федорова. – К. : Либідь, 2013. – С. 145–147.
11. Macmillian English Dictionary for Advanced Learners. Oxford OX4 PP. A&C Black Publishers Ltd 2005.
12. Oxford Advanced Learner's English Dictionary / [A. S. Hornby, S. Wehmeier]. – [6th edition]. – Oxford University Press, 2005. – 1952 p.
13. Facebook [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com>.
14. Ghil'ad Zuckermann language Contacts and Globalisation : The camouflaged influence of English on the world's languages / Ghil'ad Zuckermann // Cambridge Review of International Affairs, Volume 16, Number 2, July 2003. – P. 87–92.
15. Twitter [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://twitter.com>.